te denken, dat de helft van Amsterdams bevolking weer Gereformeerd werd, en telken Zondag tweemaal kerken wilde, om terstond in te zien, voor wat feitelijk onmogelijken toestand men zou geplaatst zijn.

Een onmogelijke toestand die dan ook metterdaad een eeuw geleden hier ter stede bestaan heeft, en waaruit men zich alleen kon redden, door eenerzijds het geld in de kerk den doorslag te laten geven, en anderzijds de armen buiten de kerk te sluiten.

Men verhuurde dan aan wie rijk was vaste plaatsen in de hoofdkerken, en wie dat niet betalen kon, kocht zijn plaats, in volle beurt voor *f* 1, in matige beurt voor *f* 0.25, en in leege beurt voor *f* 0.10.

Gevolg waarvan was dat de arbeidende bevolking en de armen in geen kerk meer komen konden, en dat op die wijs in onze volle buurten de bevolking letterlijk geheel van de kerk vervreemd, en geestelijk verwaarloosd werd.

En deze bittere, en uiterst noodlottige gevolgen vloeiden toch metterdaad rechtstreeks uit het stelsel voort; want de omstandigheid, die we toegeven, dat thans namelijk die bezwaren niet meer zóó sterk spreken, is alleen daaraan te danken, dat van de tweemaal honderd veertig duizend Protestanten, die te Amsterdam wonen, *honderd zeventig duizend* inwoners zoogoed als geheel buiten alle kerk omleven, zoodat er slechts *zeventig duizend* kerkgangers overblijven, die zich dan, a, tamelijk gemakkelijk over de twee dozijn kerkgebouwen verdeelen.

De Roomsche kerk daarentegen, die wel indeelde, beschikt voor haar 90,000 inwoners over schier even zooveel kerkgebouwen, en mag er zich op beroemen, dat haar kerkgaand publiek zeker evenzoo 70,000 zielen sterk is; waarschijnlijk nog sterker.

Hieruit blijkt alzoo, dat het stelsel van niet-indeelen maar rondpreken, niet alleen die vele stoffelijke nadeelen opleverde die ons vorig artikel schetste, maar veelmeer nog in de tweede plaats tot het onberekenbaar geestelijk nadeel leidde, dat bijna twee derden der bevolking, die eenmaal tot de Gereformeerde kerken of Luthersche kerken gehoord heeft, allengs ganschelijk verwaarloosd en van alle geestelijk contact vervreemd zijn geraakt.

Bij deze *twee* geestelijke bezwaren voegen zich intusschen nog meerdere, die zeker niet zooverre noch zoo algemeene strekking hebben, maar nochtans een verre van onschuldig karakter dragen.

Men weet, wat de kerken hier te lande er onder geleden hebben, dat feitelijk alle kerkelijk besef teloor ging, en geheel het kerkelijk leven dreef op zeker aantal Predikantenkringetjes.

Naar belijdenis noch naar catechisatie vroeg men dan meer. Elk Predikant catechiseerde en predikte op zijn manier en op eigen handje. Daardoor vormde hij in de ééne groote gemeente zekeren kring van volgelingen. En al spoedig was dan de een van Paulus en de ander van Cephas en de derde van Apollos.

Van lieverlee bleek het dan al verder, hoe er onder deze Predikanten zekere *richtingen* scholen, en als er dan een vacature kwam, dan was de kerkenraad wel genoodzaakt, wilde hij de gemeente bijeenhouden, om weer een Predikant van dezelfde richting te beroepen. Nu nog staat het aldus in de Synodale kerk te Amsterdam. Al heeft men daar toch de Moderne richting, wijl haar aanhangers toch niet kerkten, laten uitvallen, toch altoos heeft men daar nog de richting van Ds. Lutge, met de Neo-Kolbrüggeanen, de richting van Dr. Vos, met de repristineerende Gereformeerden, de richting van Ds. Hogerzeil, met de Ethischen, de richting van Dr. Barger, met de Methodisten; en alle vier deze richtingen moet men ontzien en te vriend houden.

Hierdoor nu is het individualisme in de kerken ingeslopen, is de Predikant voor de kerk geschoven. Men is *menschen* na gaan loopen, in steê van saam te komen onder de autoriteit van Gods Woord.

En ook dit kon bij dit stelsel niet anders.

Immers een Predikant die eenmaal den grootsten loop had, werd een man van zoo exceptioneele beteekenis in de kerk, dat tot op zekere hoogte heel de kerk op hem dreef.

Hij bracht de plaatshuren aan.

Van hem leefden de kerkelijke bedienden.

In zijn beurten oogstte de Diaconie haar grootste collecten.

In de door hem waargenomen diensten was het kerkelijk leven voor dien tijd geconcentreerd.

Die invloed openbaarde zich natuurlijk evenzoo in den kerkeraad, waar alvast de Diakenen voor het grooter deel met hem gingen.

Werd hij naar elders beroepen, dan leek het wel, of door zijn vertrek heel de kerk te gronde zou gaan.

Hij kon daarom doen wat hij wilde. Van toezicht van den kerkeraad op zijn prediking of catechisatie viel geen sprake.

De kerk volgde, de Predikant was volmaakt autonoom.

Van hem ging die geest op zijn collega's over. Het werd één Predikantenheerschappij heel de kerk door. Een kwaad dat zich wel meestal meer feitelijk, dan theoretisch ontwikkelde, maar dat soms toch ook schaamteloos en opzettelijk gedreven werd.

Althans voor nog niet zoo lange jaren, was er te Amsterdam een Predikant, sinds overleden, die openlijk de collega's opriep om saam te spannen tegen de Ouderlingen en Diakenen, en in den kerkeraad ieder te lijf ging, die aan deze hoogheid raken dorst.

Het stelsel van *niet*-indeelen moet er alzoo toe leiden, om *de Kerk* als geheel op den achtergrond, en den *Predikant* op den voorgrond te doen treden; aan de Predikanten die tijdelijk den loop hebben, allen invloed en macht in handen te spelen; en als uitvloeisel hiervan heel de kerk ten slotte in Prekantenkringetjes op te lossen.

Aan deze drie geestelijke nadeelen voegen zich dan ten slotte nog twee andere schaden toe, en voor de Predikanten, én voor de gemeente.

Voor de Predikanten, dat een jeugdig Prediker die „den loop" heeft, onder een ambtsweelde komt, die hij niet dragen kan. Het is te veel, op zoo jeugdigen leeftijd de gevierde man in zoo groote stad te zijn, en week aan week die duizenden en duizenden aan zijn lippen te zien hangen. Geestelijk liepen daarom zulke Predikanten meest spoorslags achteruit. Een natuurlijke zelfverheffing en zelfingenomenheid begon zich te openbaren. En ten slotte was er niets meer te bespeuren van een Dienst des Heeren die tot *Hem* opleidde, maar liep het al uit op zekere zelfverheerlijking in eigen hart en op een onheilige vergoding van de zijde van vele gemeenteleden.

Maar natuurlijk, de collega's die in zijn schaduw stonden, werden geestelijk evenzoo door deze misstanden bewerkt.

Ook zij bleven menschen, en het viel hun natuurlijk hard, zoo telkens bij hun gevierden ambtgenoot achter te staan. Het deed hen zoo telkens denken aan Farao's droom van zekere magere en zekere vette verschijningen in den stroom, waarbij dan het magere steeds aan hun kant viel.

Wie 's morgens moest preeken, en zag dat de man van den loop óók een morgenbeurt had, las op het kerkebriefje reeds zijn oordeel.

Onder dien indruk aan zijn voorbereiding bezig, verging dan al vaak de lust, om zich degelijk voor te bereiden. Zoo ging hij feitelijk in zijn prediken nog meer achteruit. En zoowel zijn Dienst als zijn gemoedsstemming werd veelszins bedorven.

Zeker, er waren er te allen tijde, bij wie *meerder genade* dit kwaad voorkwam, maar dit goede vloeide dan uit die genade, niet uit het stelsel, en wrong eer tegen het stelsel in.

En ziet men op de gemeente, dan springt het in het oog, hoe dit onrustig op en neer trekken, al naar gelang de beurt uitviel, een keuringsmanie deed insluipen, die ondraaglijk werd. Niet alleen onder de oudjes, maar tot de kinderen toe, wisten ze te zeggen, welke dominees goed, welke maar zoo zoo, en welke niet uit te staan waren; en in die laatste soort werd dan noch het ambt noch de dienst meer gerespecteerd.

Waren er twee dominees met loop, dan streed in de gemeente de groep A tegen groep B.

Bespreking van het gehoorde leidde zoo goed als nooit tot toepassing en heiliging, maar meest tot critiek over kleinigheden.

Het denkbeeld dat men in een »vergadering der geloovigen" was geweest, ging geheel weg, men had een rede, men had de toespraak van een redenaar gehoord, en daarover ging men aan het oordeelvellen.

De verwaarloozing van het Sacrament hield hiermede gelijken tred, of wel tot in het Sacrament drong de Predikantsvoorkeur door. Alleen met den Doop van dien en dien prediker nam men vrede.

Natuurlijk konden de Ouderlingen er onmogelijk oog op houden, of de gemeenteleden met hun kinderen metterdaad onder het Woord kwamen, en zelfs het ideale denkbeeld, om man, vrouw en kinderen in de kerken, huisgezinswijze, bijeen te laten zitten, moest geheel wegvallen.

Vader in een bank, moeder op een stoel, en de kinderen ergens op de galerij weggestopt.

Aldus was ten leste feitelijk de verre van benijdenswaarde toestand, die hier niet uit de verbeelding, maar naar het leven geteekend is.

„Saulsch."

Van onzen broeder Ds. Lion Cachet ontvingen we de verzekering, dat hij met David in zijn stukske niet zichzelven, maar *de Zending* bedoeld had.

Natuurlijk nemen we dit op zijn verzekering volgaarne en onvoorwaardelijk aan.

Maar verandert dit nu iets aan de hoofdzaak?

De Saulsche wapenrusting voor de Zending is en blijft dan toch de wapenrusting waarin de Synode van Middelburg de Zending stak; en de Davidiaansche wapenrusting kan dan natuurlijk niets anders zijn, dan het wapentuig dat Ds. Lion Cachet vroeger voor haar bereid had.

Anders had het geheele stukske geen zin.

Hij wilde dus zeggen: Tot dusver was de Zending ingericht naar de manier waarop David Goliath wondde. Thans heeft de Synode van Middelburg haar, op de manier zooals Saul dit met David wilde, een Saulsche wapenrusting aangetogen.

Ieder die het stukske las, zie maar na, of het er zoo niet staat.

En nu is over zulk schrijven toch niet wel een ander oordeel mogelijk, dan dat Ds. Lion Cachet geen recht had: 1°. om in een geestelijk stukje tot stichting uit den Woorde Gods zulk een critiek te leveren; 2°. niet om op zulk een wijs de kerken in haar eigen orgaan (want dat is de *Heidenbode)* nog al onder de bijvoeging »Saulsch," met *Saul* te vergelijken, den man dien God verworpen had; en 3°. niet om door de tegenstelling van David en Saul de besluiten der Synode in kwaad daglicht te stellen.

Natuurlijk betwist niemand aan Ds. Lion Cachet het recht, om zijn denkbeelden tegenover die der Synode te blijven handhaven, en ze desnoods publiek te bepleiten, maar dan doe hij dit op ander *terrein*, onder een ander *hoofd*, en op andere *wijze*.

Op ander terrein, d. w. z. niet in het orgaan der kerken, waarvan hij redacteur is krachtens aanstelling door de Synode, en onder uitdrukkelijk mandaat, om niet tegen de genomen besluiten in te gaan. Meende hij zich hierin niet te kunnen voegen, dan had hij het redacteurschap niet moeten aannemen. Nu hij het aannam, moet hij zich houden aan de gestelde voorwaarden.

Onder ander hoofd.

Critiek op zijn broederen geeft men niet in een rubriek die *stichting* en *wijding* bedoelt. Dit staat op één lijn met het onheilig misbruik, om b. v. in kerkeraadsvergaderingen de lezing uit Gods Woord en het gebed te misbruiken, om als partij tegenover partij zich in het gelijk te stellen.

Wie critiek wil leveren, doe zulks ter plaatse waar het behoort.

En eindelijk: *Op andere wijze.*

David is onder het volk zoozeer het type van *den man Gods*, en Saul in zoo sterken zin het beeld van den man, *dien God verwierp*, dat deze tegenstelling, nog versterkt en verscherpt door het zelfgeformeerde woord »*Saulsch*", nooit of nimmer mag toegepast op het besluit van de Synode zijner eigen kerken, tenzij men die Synode *verwerpt*.

Zoo volgaarne als we dus op de verklaring van Ds. Lion Cachet elk denkbeeld terugnemen, als had hij met David zichzelven bedoeld, even ernstig blijven we, thans met opgave van redenen, onze overtuiging handhaven, dat dit stukske *niet* alzoo had moeten geschreven worden, en dat het goed zou zijn, indien Ds. Lion Cachet het zonder zweem van aarzeling terugnam.

Beroeping of Oproeping?

V *(Slot).*

Staat alzoo de regel vast, dat in den gewonen loop der dingen wie Dienaar des Woord zal worden, zich van kind af hierop voorbereidt, is hij genoegzaam geoefend zich door de kerken keuren laat, en na aldus gekeurd te zijn niet solliciteert, maar door de kerken uitgenoodigd en beroepen wordt; alsmede dat het bij den Dienst des Woords in de Zending evenzoo toegaat; toch mag daarom het verschil tusschen den Dienst hier te lande en den missionairen Dienst niet uit het oog worden verloren.

Er dient hier toch te worden gelet op *drie* eigenaardige omstandigheden.

Ten eerste dat het aantal Dienstplaatsen voor den Dienst hier te lande en in den Dienst der Zending benoodigd, zoo sterk uiteenloopt.

De Gereformeerde kerken b. v. behoeven hier te lande een *zevenhonderd* Dienaren, een getal dat nog steeds klimt. Voor de Zending daarentegen zouden we reeds een heel eind verder moeten wezen dan we nu zijn, indien we er *zeven* konden plaatsen. Voor den missionairen Dienst des Woords in eigenlijken zin hebben we thans nog slechts stations op Soemba, te Poerworedjo en te Pekalongan. De medische Zending, de Keuchenius-school, en evenzoo de kerk van Soerabaja en Batavia tellen hierbij niet mede.

Doch gesteld al dat het gelukken mag, om onze Zending op Midden-Java stelselmatig en met vaste hand uit te breiden, toch zal wel niemand in een afzienbare toekomst droomen van een stel predikanten, onzerzijds naar Java uitgezonden, dat de 3 × 7 te boven gaat.

En dan nog zou het staan als 100 tot 3.

Terwijl alzoo een vader voor wat den Dienst hier te lande aangaat, allicht zeggen kan: »Ik laat mijn zoon voor predikant studeeren," zonder veel gevaar te loopen, dat zijn kind den kans misloopt, zoo kan een vader of moeder niet met gelijke gerustheid zeggen: »Mijn zoon laat ik voor den Zendingsdienst studeeren".

Stel toch, dat we eenmaal 3 × 7 stations in Indië met een Predikant bezet hadden, en dat hiervoor mannen in de eerste kracht huns levens waren uitgezonden, dan zou er vermoedelijk jarenlang hoogstens één enkele noodig zijn.

En bij dit eerste verschil voegt zich dan nog een tweede, hierin bestaande, dat de Dienst des Woords in de Zending zooveel hooger eischen stelt.

Dr. Zwemer te Barhein, in Arabië aan de Perzische Golf, schreef nog onlangs in een traktaat dat hij ons toezond: Vergeet toch nooit dat ge met onbeholpen personen uit te zenden de zaak des Evangelies zoo ongelooflijke schade berokkent, en dat ge alleen door lichamelijk en geestelijk bekwame mannen uit te sturen, vooruit komt. *Één man* in de Zending doet tienmaal meer dan tien sukkels.

Voor een Oostersche wereld staan de eischen zoo hoog.

Physiek moet men tegen het klimaat kunnen. In voorkomen moet men iets innemends en waardigs bezitten. In kleeding en gebaren en wijze van spreken moet men den Oosterschen zin voor goede vormen eerbiedigen. Wie niet ceremonieel beleefd is wordt door een Oosterling van rang veracht, en beleedigt de Oostersche neiging voor schoone deftigheid.

En zoo ook, wie een *man* in de Zending zal zijn, moet *taaltalent* bezitten. Anders blijft het tobben met het woord.

Niet minder moet de uitgaande Dienaar een man meer van verbeelding dan van stijve redeneering wezen. Een Javaan wil meer *zien* dan *hooren*. Beeldentaal, gelijkenis, dichterlijke teekening trekken hem aan. En als nu onder zulke menschen een man optreedt, die op de manier van een Hollandsche redeneerende preek hen boeien wil, dan lukt dit niet, en het volk blijft van verre staan.

Ook is de studie voor den Zendingsdienst zooveel zwaarder, omdat men hier zijn eigen volk kent, maar daar het volk niet, en men toch om met vrucht te kunnen optreden, moet weten, wat er in het hart en het hoofd van dat volk leeft. Men moet zich in den toestand van dat volk weten te verplaatsen. Anders heeft men er geen vat op. Hun historie, hun volkszeden, hun sociaal, hun huishjk leven, hun godsdienst, hun rechtsinstellinge moeten bekend zijn.

Waar dan in de derde plaats nog dit verschil bij komt, dat men in den gewonen Dienst ingaande in zijn land blijft, en hier door de publieke opinie gedragen wordt, terwijl men om in de Indien op te treden, schier geheel op zich zelf drijft, en daarom een zeer groote mate van zelfstandigheid van persoon, van karakter, van gezindheid, en bovendien eigen juist oordeel moet besitten.

Dit laatste komt dan meestal daarin uit, dat de een zich door het vreemde voelt aangetrokken, terwijl een ander meer hokvast is en last krijgt van heimwee, zoodra ge hem uit zijn gewone omgeving verwijdert.

Moet nu met dit alles gerekend worden, dan is het duidelijk, dat hier menschelijke wijsheid nog veel minder vermag, en dat we hier nog veel meer in de voorzienige leiding onzes Gods hebben te vertrouwen.

Op later leeftijd iemand voor de Zending aan te slaan en gereed te maken, is zoogoed als ondoenlijk, en van een jongen van 12 jaar te zeggen, of hij geschikt zal zijn, is onmogelijk.

Juist daarom is het zoo zaak, om bij dezen Dienst vooral op het geloof in de leiding des Heeren te drijven.

Of er dan al enkelen zijn, die later hun doel niet bereiken, dat deert niet. Die blijven dan hier te lande in den Dienst des Woords en ijveren hier te lande voor de zaak der Zending.

De vorming moet degelijk zijn, en kan niet over minder dan *tien jaar* loopen, en ook de kerken moeten ten slotte vrij in haar *keuze* en geheel vrij in haar *roeping* blijven.

De eigenwilligheid, en het snel africhten, en het altoos uitzenden van wie zich aanbood, en deswege gereed gemaakt werd, moet er uit.

Altoos natuurlijk met deze uitzondering, dat de goede regel *de zaak* moet *dienen* en niet *verderven*.

Verkeert men daarom in een toestand, dat er nog niets voorbereid is, en nog alles op losse schroeven staat, zoodat de eigenlijke eischen die gesteld moesten worden, niet zijn vol te houden, dan lof en eere aan al wie alvast helpt, al is het ook op gebrekkige wijze.

Gelijk we dankbaar op het werk der Zendingsvereenigingen neerzien, voorzoover de kerken haar plicht nog verwaarloosden, zoo ook zijn we dankbaar voor elke hulpe die in de Zending uitgaat, zoolang we nog de rechte en degelijk gevormde mannen niet vinden kunnen.

Alleen maar, we stellen die exceptie niet tot regel, en zien in wat *noodhulp* is niet hetgeen we eigenlijk hebben moeten.

Het ideaal houde een ieder hoog.

En zoo ook kunnen er excepties bestaan, die aanbieding niet slechts geoorloofd, maar zelfs wenschelijk maken.

Zoo bleek het onlangs met Humpata.

Daar hebben onze kerken geen Zendingsveld. Daar kunnen onze kerken dus niet heen zenden.

Ook in de kerken van Transvaal was onmacht. Ten deele omdat in deze kerken de Zendingsdienst nog niet aan de orde kwam. En ten andere omdat zij, al wilden zij zenden, de Dienaren hier niet keuren konden. En eindelijk stond Humpata zóó op zichzelf, en vereischte in wie er heen zou gaan, zoo gansch exceptioneele bereidwilligheid, dat alle macht ontbrak, die tot welken dienaar ook zeggen kon: In den Naam des Heere roep ik u, om als van Hem geroepen derwaarts te gaan.

In zulke buitengewone omstandigheden is daarom uit den aard der zaak geen andere weg, dan die der bekendmaking mogelijk, opdat wie bereid mocht zijn, zich aanmelde, en wie er over te zeggen heeft, na onderzoek beslisse.

Zelfs kan men nog verder gaan, en als algemeenen regel stellen, dat keuring en beroeping alleen in goeden, regelmatigen zin denkbaar zijn, als de Zending naar zulk een station uitgaat van zekere kerken, die over de personen die in aanmerking komen, zeker *zeggingschap* hebben, en hun dus een last kunnen opleggen.

Maar dat daarentegen oproeping de eenige weg is, als het personen geldt die *niet* behooren tot het kerkverband, waarvan de Zending zal uitgaan.

Uit dien hoofde waren we dan ook volstrekt niet met onszelven in tegenspraak, toen we onlangs een aanbieding voor Humpata zochten uit te lokken, en nochtans voor de Zending die van *onze kerken* op haar *eigen* Zendingsveld uit moet gaan, oproeping afkeurden en voor *beroeping* het pleit voerden.

Bethesda.

Bethesda is de titel van een orgaan voor den arbeid der Barmhartigheid, door vijf Gereformeerde vereenigingen, die haar dienen, uitgegeven.

Het eerste jaar won het 1100 abonnenten, nog te weinig om zonder schade rond te gaan. Maar dat getal zal zich dit jaar genoegzaam uitbreiden, en dan is de uitgave voor de toekomst verzekerd.

Het eerste nummer van dit jaar is zeer belangrijk, zoo door principieele beschouwingen, als door mededeelingen uit den arbeid.

Als principieel stuk verdient *Ons uitgangspunt*, van Ds. Van der Hoogt, de aandacht; en voorts vindt men mededeelingen over de verzorging van krankzinnigen, over *Eudokia*, te Rotterdam, het gesticht voor ongeneeslijke kranken, over *'s-Heerenloo*, het schoone *Idiotengesticht*, en over de *Gereformeerde Ziekenverpleging*; terwijl het geheel met *Varia* besloten wordt.

Tusschen deze mededeelingen in vindt men bovendien nog een schoon, wijl diepgevoeld lied van Mevrouw De Mol Moncourt, geïnspireerd door een *Herautmeditatie*, opgenomen in de *Schaduwen des doods* no. 19, en dat we gaarne overnemen.

Het luidt aldus:

Rusten in Gods bestel.

(De Heere is aan allen goed.
Ps. 145 : 9).

Is God aan allen goed?
Ook, waar de *tegenspoed*
De woning binnentreedt
En rouwe brengt en leed?

Is *dat* een vriend'lijk God?
Bestuurder van ons lot?
Als 't zoo verbrijzeld hart
Vertcert in bittre smart?

Als alles *helder* scheen
En *zonnig* om ons heên,
En daar op eens de nacht
Een don'kre *schaduw* bracht?

Of als de wreede dood
Zijn kaken opensloot
En *hem* niet heeft gespaard,
Die 't liefst ons was op aard?

Als nog de weduw' treurt
Om wat heur 't hart verscheurt,
Terwijl ook 't éénig kind
In deernis zich bevindt,

En straks na angst en pijn
Haar zal ontnomen zijn,
En *zóó* heur hoop en troost
Vergingmetmanenkroost?

Is 't niet als waar 't een spot?
Te zeggen, dat ons lot,
Rust in de hand van Één,
Die hoort naar onze beên?

Waarom... de gierigaard,
Die schraapt en gaart en spaart,
Steeds *meerder* winst ontvangt,
Terwijl hij God niet dankt?

Terwijl de vrome man,
Die bidt en zwoegt waar 't kan,
Voor 't schamel stukje brood
Slechts zorgen kent en nood?

Ginds brengt een *misteling*
Zij goed, dat hij ontving
In drank en ontucht door;
Met *hem* ging *niets* teloor!

Maar 't *voelbekoorend* kind,
Wien 't ouderharte mint,
Wordt 't leven hier beneên
Zoo snellijk afgesneên.

De kunt en wetenschap
Staan op zeer hoogen trap,
Maar 't *engelloof* zegt *mijn*,
En 't moest *alzoo* niet zijn.

Neen, *kunst*, *genie*, *talent*,
Zoo schaarsch bij ons gekend,
Hoort aan het kind van God
Maar *schaarsch* is hier ook 't lot.

Is God aan allen goed?
Zoo vraagt opnieuw 't gemoed,
Dat *ernstig* onderzocht
Of 't *stil* erkennen mocht!

»Ja," zegt 't *vertrouwend* hart,
Ook onder *twee* der smart;
»Mijn God, Gij zijt nabij!
Wie is een God als Gij?

Schoon *alles* mij ontzinkt,
En 't als een *raadsel* klinkt,
'k Geloof Uw dierbaar Woord,
Waarnaar mijn ziele hoort!"

Begrijpen doe 'k het niet,
Maar 'k staar in 't blij verschiet,
Ik rust in *Gods bestel*
Want *Hij* doet *alles* wèl.

Getuige 't *dit* mijn lied,
Hoe Hij mijn tranen *ziet*,
En mij, in angst en nood,
Zijn hand ter redding bood.

Hoe Hij in 't *bitterst* leed
Zijn kindren niet vergeet,
En mij als 't weerloos lam
Trouw in Zijn armen nam,

Waar 'k schuilen mocht bij Hem,
En luistren naar *Zijn* stem,
Totdat de *wolk* verdween
En 't licht weer *helder* scheen;

Hoe Hij na ied're wond
Mij liefderijk verbond,
En hoe zijn artsenij
Ten tegen was voor mij!

Ja, luide word' 't gehoord,
Hoe God de Zijnen hoort!
Hij is aan *allen* goed,
Maar 't meest aan 't zacht gemoed,

Dat Hem niet wederstond,
Maar *rust* en *vrede* vond,
En door het kruis dekroon
Ziet voor Gods glorietroon.

Ook het lied hoort bij den arbeid der liefde.

Heel deze dienst der Barmhartigheid moet *heilige poëzie* zijn, en niets stuit zoo af als het dorre schema waarin veler Diaconale arbeid ten leste geprest zat.

Ook uit dien hoofde trok deze dichterlijke toon in zulk een orgaan der *Barmhartigheid* ons aan.

Voor Kootwijks Scholen.

Ingekomen bij Ds. Houtzagers: Van G. K. te Zwartsluis *f* 1.50; van A. B., Den Haag, voor Kootwijk *f* 2.50; van Ds. Van Schelven te Dieren, uit busjes *f* 5.

Uit de Pers.

De Toekomst onzer Theol. School, door Ds. A. Littooy, zag bij A. D. Littooy, te Middelburg, het licht, en geeft nogmaals deze bondige uiteenzetting van het bekende gevoelen.

Mij is het nog nooit duidelijk geworden, dat de Kerken niet zelve mogen onderwijzen, datgene wat rechtstreeks noodig is voor de uitlegging en de bediening des Woords.

En wat zij mogen doen — ik geloof, dat zij het mogen — zou ik haar laten blijven doen; opdat zij zich, in hetgeen haar rechtstreeksch noodig is, niet afhankelijk maken. Opdat zij zich niet afhankelijk maken, in hetgeen zij, naar het Woord en de ordeningen Gods, tot de toekomst van onzen Heere Jezus Christus, volstrekt noodig hebben. De Heere toch heeft der Gemeente herders en leeraars gegeven: tot de volmaking der heiligen, tot het werk der bediening, tot opbouwing des lichaams van Christus (Ef. 4 : 11).

Deze dienst, de dienst des Woords, is dus van het allerhoogste gewicht, en hij moet en zal er zijn zoolang er aan de opbouwing van het lichaam van Christus moet gearbeid, ja, totdat de Gemeente vergaderd is en zonder vlek of rimpel den Vader kan en zal voorgesteld worden.

Zonder noodzaak zich afhankelijk te maken in betrekking tot hetgeen de Heere reeds gaf, en ook absoluut noodig is, achtte ik en acht ik nog altijd ongeraden.

De Kerken behoeven dat niet te doen, omdat het in het Woord haars Gods nergens is geboden, en daarom ook in hare belijdenisschriften niet is uitgesproken.

In plaats dat het verboden is, te houden wat God in dezen onzen Kerken, — nadat zij zich ontworsteld hadden aan eene Overheid, die haar beletten wilde den Heere naar zijn Woord te dienen en aan Academiën, die geheel verbasterd waren — in zijne groote goedheid gaf, zeggen ons veeleer én de Oude én de Nieuwe Bedeeling, dat de Kerken zelve zorgden voor hetgeen noodig was tot de opleiding en de bediening van het Woord.

Meent iemand, dat dit niet zoo is, maar dat veeleer het tegendeel waar is, welnu, laat hem dit dan voor ons klaar en duidelijk maken uit het Woord, dat het einde is van alle tegenspreken. Zij, die afbroken willen, hetgeen de Heere ons in dien nood der tijden gaf, behooren immers de bewijzen te leveren, dat dit mag en moet.

Dat deze bewijzen, namelijk uit het Woord onzes Gods, nog niet geleverd zijn, zal, dunkt mij, ieder toestemmen. Ook kan, naar ik meen, niet worden tegengesproken, dat de Kerken in de eerste tijden na de apostelen zelve scholen hadden, waar de bedienaars des Woords hunne opleiding ontvingen.

Evenmin kan worden tegengesproken dat, na Constantijn den Groote, de Kerken langzamerhand volkskerken geworden zijn en in strijd met haar waarachtig belang, onder de macht en den invloed van de Overheid gekomen zijn, en dat toen ook de Staatsacademiën, en ook wel particuliere, gebruikt zijn voor de opleiding van de bediening des Woords. Insgelijks kan niet tegengesproken worden, dat de Kerken der hervorming in de 16e eeuw zich niet hebben ontworsteld aan de voor onze Nieuw-Testamentische bedeeling valsche idee van *volks*kerk en evenmin aan den te grooten invloed van de Overheid in de zaken der Kerken.

Art. 36 onzer belijdenis getuigt daar o. i. van.

Dat zij zich aan deze beide niet ontworsteld hebben, is, zooals van achteren bleek, tot ontzettend nadeel voor haar geweest. Op rekening daarvan toch moeten de Kerken der hervorming in ieder geval, voor een zeer groot deel, schrijven . . . hare spoedige en steeds toenemende verbastering.

In latere tijden is het, althans onzen Kerken, Gode zij dank, duidelijk geworden, dat volkskerken en dat de invloed van de Overheid, gelijk die was, niet in overeenstemming zijn met de bedeeling des Nieuwen Verbonds, en dus niet met den wil en het Woord onzes Gods.

En het is daarom, dat wij ons in betrekking tot het gebruik maken van Academiën voor de opleiding tot den dienst des Woords niet uit het veld laten slaan, door bewijzen uit de historie en de Kerkenorde *dier* tijden.

Wij meenen veeleer, dat er recht en reden is ze te corrigeeren. Trouwens, dat is dan ook aanvankelijk reeds geschied. Daarenboven moet en zal ieder eerlijk man het hierin met mij eens zijn, dat hetgeen na lange deliberatiën, dus wel bewust, allerplechtigst overeengekomen is, *als met de Kerkenorde voor ons*, daarna, *om* en met het oog *op de Kerkenorde*, niet kan en mag verbroken worden.

Nog eens zeg ik: onheilig spel zou het dan geweest zijn, als met de Kerkenorde voor ons, zaam te verklaren: »*Dat de Kerken geroepen zijn eene eigene Inrichting tot opleiding harer Leeraren te hebben, ten minste wat de gedegeerde vorming betreft.*"

Doch gelukkig was van dit onheilig spel schijn noch schaduw op de Middelburgsche Synode. Integendeel, de Theologische School is er op benijdenswaardige wijze verbeterd. Maar wat de historie, m. a. w., de geschiedenis der Kerken betreft, zij leert ons, dat de Kerken op hare hoede moeten zijn, ja, dat de beste waarborgen in betrekking tot de opleiding harer Leeraren moeten gezocht en, verkregen zijnde, behouden worden.

De Kerken zelven, aan wie het bewaren van het pand van de waarheid, zooals zij in Christus is, door den Heere is toebetrouwd, bieden uit kracht daarvan de beste waarborgen. Hij, wien iets toebetrouwd is, heeft uit den aard der zaak het diepste besef van verantwoordelijkheid, alzoo ook het meest wakend oog, en de meeste behoefte om getrouw bevonden te worden; en in dien weg en dientengevolge in de eerste plaats de genade en den bijstand des Heeren te verwachten.

Ik weet wel, dat men hiertegen de opmerking maakt, dat de Kerken dat immers kunnen doen, als door haar een- en andermaal geëxamineerd wordt.

Maar ik weet ook, dat de Kerken, wanneer zij dan afwijkingen ontdekken, geen zekere en afdoende macht bezitten om die te stuiten en onmogelijk te maken; en daarenboven op die wijze zonder Leeraren en zonder eene Inrichting, die voor haar leeft en arbeidt zouden kunnen geraken.

Waar nog bij komt, dat de Kerken, als zij ten dezen in den nood zitten, allicht meer water in den wijn doen, dan wenschelijk is en door haar zou gedaan worden, indien zij evenwel wetenschappelijk opgeleide Leeraren konden krijgen en mitsdien van de Inrichting niet afhankelijk waren, of daarover alle zeggenschap hadden.

Daarenboven leert ons de geschiedenis van vroegere en latere tijden, dat de ketterijen over het algemeen niet in de eerste plaats uit het volk opkwamen, maar wél uit de Academiën en uit de Scholen voor Hooger Onderwijs.

Dat de Overheden en ook de particulieren, indien van hen het Onderwijs uitgaat, daarvoor niet het oog hebben en tot waken er voor niet *die* roeping gevoelen, welke de Kerken hebben, ligt m. i. ook voor de hand.

Wijst men mij hier tegenover op de Inrichtingen, die van de Kerken uitgingen en gaan, en desalniettemin van de waarheid Gods afweken, dan stem ik natuurlijk toe, dat dit plaats had en nog plaats heeft. Doch ik merk op mijne beurt daartegen op, dat door mij nooit beweerd is en nog niet beweerd wordt, dat de Kerken de afwijkingen absoluut voorkomen; immers ik weet goed, dat zij zelven verbasteren kunnen. Absolute waarborgen hebben wij alleen in den Heere, onzen God. Maar in de Kerken zelve hebben wij, zooals nu en altijd door mij beweerd is, de beste en de meeste waarborgen ter bewaring van hetgeen tot haar leven en welstand onmisbaar is; en als de Heere God ons de beste waarborgen gegeven heeft, moeten *wij* die niet van de hand doen.

Doch, dat de Kerken geen particuliere Opleiding *mogen* hebben, is door mij nooit ingezien en gezegd.

Duidelijk blijkt hieruit, dat er over en weer nog zekere onklaarheid is, waardoor het niet gelukt elkander op het hoofdpunt te verstaan.

Doch dit is niets.

Waar in zoo ernstigen geest en op zoo rustigen toon geschreven wordt, als Ds. Littooy dit in zijn vlugschrift deed, is de weg vanzelf gebaand, om ter geschikter ure het debat niet slechts nogmaals op te vatten, maar nog dieper door te zetten.

Buitenland.

Christenvervolging in Rusland.

(Vervolg.)

Dat de Duchobarzen niet altijd de behoorlijke maat hielden in hun tegenstand tegen de macht der Overheid die hen dwingen wilde de wapenen te dragen en hen verlaagde te straffen over het verbranden van hun geweer, blijkt uit het volgende:

De Overheid hield het er voor, dat de menschen, die in grooten getale waren saamgekomen, om door vuur hunne wapenen te vernietigen, in opstand waren geraakt. Zoo werden dan twee bataillons infanterie uit Alexandropol en tweehonderd kozakken uit Ardakan ontboden.

Nu werden er boden gezonden dat alle leden van de nederzettingen der Duchobarzen zich naar Bogdanowka moesten begeven, om zich voor den gouverneur te verantwoorden. Sommigen gingen er heen, maar de meesten vereenigden zich in gemeenschappelijk gebed. Tot de verzamelde menigte kwam opnieuw hetzelfde bevel. Daar zij besloten hadden, geen Overheid maar alleen God te gehoorzamen, gaven de ouden ten antwoord: «Wij doen in dezen tijd onze gebeden en willen, vóór deze geëindigd zijn, nergens heengaan; wanneer de gouverneur ons zien wil, moet hij maar tot ons komen. Wij zijn duizenden en hij is alleen." De boodschapper verwijderde zich, en de Duchobarzen gingen voort psalmen te zingen. Een tweede bode ontving hetzelfde antwoord; men zong verder, maar besloot te gelijk, wanneer het gebed geëindigd was, gemeenschappelijk naar den gouverneur te gaan om te vragen wat hij begeerde. De godsdienstoefening was echter nog niet afgeloopen, toen de uitgezette wachten meldden, dat er kozakken in het gezicht waren.

De Duchobarzen vereenigden zich tot eene opeengedrongen massa. Aan het hoofd der kozakken was een commandant, die, toen hij de aaneengesloten menigte naderde, hoera! riep en met zijn honderd man zich op de Duchobarzen wierp. De kozakken hieuwen er blindelings op in, en lieten de Duchobarzen door hun paarden vertreden, zoodat degenen, die vooraan stonden, jammerlijk mishandeld, zij, die zich in het midden bevonden, door het gedrang bijna doodgedrukt werden.

Langen tijd sloegen de kozakken hen, totdat de commandant beval: »marsch! allen naar den gouverneur." Toen zeiden de ouden tot hem: »Waarom hebt gij ons dat niet dadelijk gezegd? Wij maakten ons al gereed om te gaan. Waarom hebt gij ons laten slaan?" »Zoo, wilt ge nog praatjes maken ook," schreeuwde de commandant, en andermaal wierp hij zich met zijn kozakken op de Duchobarzen, die met hunne uit leder gevlochten zweepen werden afgeranseld. Enkele kozakken wilden niet aan de mishandeling deelnemen en sloegen met hunne zweepen in de lucht. Toen de wachtmeester zulks bemerkte, meldde hij het den commandant, die den weerstrevenden toevoegde: »Gij bedriegt den Czaar", en hen met de zweep in het aangezicht sloeg.

Eindelijk hield de mishandeling op en ging men naar den gouverneur. De vrouwen gingen mede, doch de kozakken wilden dit verhinderen en riepen, dat zij de vrouwen daarbij niet noodig hadden. Dezen verklaarden, dat zij hare geestelijke broeders overal zouden volgen. De commandant liet ze met de zweep slaan; toen riepen de vrouwen, dat men haar in stukken mocht houwen, maar dat zij toch zouden medegaan. Toen lieten de kozakken van haar af. Onderweg zongen de Duchobarzen een psalm; de commandant verbood het hun en liet zijne kozakken de schandelijkste liedjes zingen. Toen men in de nabijheid van Bogdanowka kwam, liet de commandant, op het zien van het rijtuig van den gouverneur, bevelen »de mutsen af!" De ouden antwoordden hem: »Waarom zouden wij de mutsen afnemen? Wanneer hij tot ons komt en ons begroet, zullen wij weten, hoe zijn groet te beantwoorden. Het is toch mogelijk, dat hij ons niet groet, en waarom zouden wij dan de mutsen afnemen?"

De commandant riep hoera! en gebood den kozakken op de Duchobarzen in te slaan. Dezen gehoorzaamden, zoodat het gras, waarop de menigte stond, roodgeverwd werd met bloed.

De gouverneur kwam aangereden, en toen deze zag hoe de Duchobarzen er uitzagen, zeide hij tot den commandant: »Waarom slaat gij deze lieden? Dat heb ik u toch niet bevolen." De aanvoerder antwoordde: »Ik beken schuldig te zijn, Excellentie", en liet niet meer slaan.

De gouverneur ging verder naar Bogdanowka om daar de lieden te hooren, die geen deel genomen hadden aan het gemeenschappelijk gebed. Hij begon hen verwijtingen te doen, maar toen haalde een van hen, met name Fedor Michailow Schljachew, zijn rood soldatenbiljet te voorschijn, gaf het den gouverneur en verklaarde niet meer te willen dienen. De gouverneur maakte zich toen zóó boos op den man, dat hij een stok nam en persoonlijk op hem losranselde. Toen verklaarden ook de andere lieden, dat zij niet meer wilden dienen en zich in geen enkel opzicht naar de regeering zouden voegen. De gouverneur beval, dat de kozakken de geweren uit de foedralen zouden nemen. Toen zij zagen, dat zij op hen schieten zouden, riepen de Duchobarzen, zich op hun knieen werpend: »God vergeve u, God vergeve ons". Toen liet de gouverneur de geweren terzijde leggen en beval de lieden met zweepslagen te tuchtigen.

Nadat zij in Bogdanowka aangekomen waren, werden de woonplaatsen van allen opgeschreven, waarop de lieden naar huis konden gaan.

Daarop werden bij de kolonien der Duchobarzen kozakken ingekwartierd. Wat dit in heeft, kan men zich indenken, wanneer men weet, dat de ingekwartierden het recht krijgen, om over het goed der lieden te beschikken, en in het dorp als in een vijandig land om te springen. Een tweehonderdtal kozakken werd aldus over de koloniën der Duchobarzen losgelaten, die alles medenamen wat hun goeddacht; en als er iets niet naar hun zin was, sloegen zij met de zweep. Wanneer iemand hen niet groette, werd er maar weder opgeslagen. Er kwamen zelfs gevallen van het schenden van vrouwen voor; maar de Overheid trad niet tusschenbeide.

Ten slotte ging men de Duchobarzen noodzaken, om hunne woonplaatsen te verlaten. Wanneer een gezin een bevel kreeg om te verhuizen, werd slechts een tijd van drie dagen toegestaan om op te breken. In dien tijd moest alles geregeld en behoorde alle goederen te worden verkocht. Soms konden de lieden geen 10de deel van het geld voor hun goed maken, dan anders het geval zou geweest zijn, zoodat zij zoo goed als geruineerd werden.

Ofschoon wij de houding der Duchobarzen niet kunnen en ook niet willen verdedigen, meenen wij toch, dat de Russische regeering al te onmenschelijk tegen deze lieden is opgetreden.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

BIJ GROOTMOEDER.

III.

Intusschen, »fijn" of niet, de oude vrouw was bij de kinderen hartelijk bemind. Walter zat, hoe woelig hij anders ook was, heel stil te luisteren als grootmoeder voorlas of vertelde, en Ellen zei soms als 't uit was: »Toe, grootmoe, vertelt u nog wat." Kortom, die drie waren de beste vrienden van de wereld. Daarin nu lag een voordeel, waar althans twee van de drie toen nog volstrekt geen begrip van hadden. De oude vrouw namelijk bracht zoo ongemerkt in haar kleinkinderen de kennis van hetgeen God in Zijn Woord ons zegt. De kinderen hadden wel op school ook daarvan gehoord, schoon niet veel. Maar in een gezin als waaruit zij kwamen en in hun omgeving zou van hetgeen zij op school uit den Bijbel leerden allicht weinig zijn achtergebleven. Doch grootmoeders verhalen en evenzoo wat zij daar nog aan toevoegde kwamen nu kostelijk te pas, om aan te vullen wat ontbrak en wat er was te behouden. Temeer daar grootmoe er met haar gansche hart bij was, en over den Bijbel niet sprak als over een les jaartallen of zoo iets, dat een kruis is voor meester en leerling beiden. Als iemand verhaalt uit de volheid en met de liefde van zijn hart, dan vertelt hij of zij altijd goed en dikwijls heel mooi, al is zoo iemand dan ook niet zoo knap als een schoolmeester, die zooveel dikke boeken heeft uitgeleerd. Wel was de kennis die de kinderen opdeden niet de hoofdzaak, wijl die meest slechts tot hun verstand kwamen, maar toch was er een begin van wat goeds. De kennis maakt ons niet zalig, maar zonder kennis zalig te worden is ook onmogelijk.

Zoo had Walter dan bij grootmoeder nog meer opgedaan dan hij zelf wist. Thans was, gelijk ik u verteld heb, de tijd gekomen dat hij van school ging. De vraag was nu wat hij worden zou. Vader had een plan en Walter ook en de vele vrienden ook. We zullen zien wie zijn zin kreeg.

Zooals ik zei had vader Smith gewenscht dat zijn zoon hem, als het schoolgaan voorbij was, in zijn werk zou komen helpen. Walter had daar wel wat tegen, en zou liefst met het eerste het beste schip in zee zijn gegaan; doch vader en moeder beiden beduidden hem, dat dit vooreerst althans niet ging.

Zoo werd dan de knaap vaders helper in de herberg. Aan bezigheid en afleiding ontbrak het dus niet. Er waren vaten met drank af te tappen, flesschen en glazen te spoelen of te vullen. De gelagkamer moest elken dag opgeruimd en eens in de week schoongemaakt; er diende zand op den vloer gestrooid, en onder dit alles moesten natuurlijk gedurig en bovenal de klanten worden bediend. Zoo kon Walter in velerlei meehelpen. Toch deugde dit leven niet voor hem, gelijk eigenlijk voor niemand. Want welbeschouwd was het geen vak of ambacht dat hij leerde; althans *dat* beduidde bitter weinig. Ook wist men wel eens b. v. 's morgens met den leegen tijd geen raad, en dan weer was het, meest in den avond, zoo druk met gasten, dat zelfs de huisvrouw kon komen helpen en Walter laat moest opblijven, hoeveel slaap hij ook soms kreeg.

Voor een jongen als Walter was daarbij het werk dat hij te doen had, al liet het hem meer vrijheid dan op school, allesbehalve aantrekkelijk, en dit temeer, wijl hij, weer anders dan op school, nooit kon berekenen, hoe lang hij zou hebben te werken. Flesschen en kruiken spoelen, kurken inslaan, een vat leegen, 't was alles voor Walters levendigen onrustigen geest een ware kwelling. Ongeloofelijk groot was 't getal flesschen en glazen die hij brak, kurken die hij bederf, boodschappen die hij vergat enz. Natuurlijk leek dit vader volstrekt niet, en was veel knorrens en brommens van deze slordigheid het gevolg. Doch vader dacht: 't zal nog wel komen, en moeder zei: »al doende leert men. Walter is ook nog zoo jong. De wilde haren zullen metteritijd wel uitvallen."

Evenwel een half jaar verliep er, maar van dat uitvallen viel nog niet veel te bespeuren. Wel echter merkten vader en moeder, die beide scherp toezagen, iets anders op, dat hun evenmin of nog minder beviel dan Walters achteloosheid en gebrek aan ijver.

Onze jonge vriend begon namelijk zoo nu en dan een taal uit te slaan, die men wel gewoon was van ruwe zeelui, en dan nog meest als zij beschonken waren, te hooren, maar die in den mond van kinderen zelden gevonden en ook in het huis van Smith, buiten den drankwinkel, nooit vernomen werd. Toch was 't geen wonder dat een jongen, die avond aan avond, tot Zondags toe, in het gezelschap was van vloekers en drinkers en van veelal ruwe lieden, die echter als gezegd hem wel lijden mochten, ongemerkt hun taal en hun manieren overnam. Niet dat de bezoekers van de herberg van nature slechter waren dan andere menschen, maar zij leefden buiten God in de wereld en vonden in haar hun vermaak. Aan wal zijnde, namen zij het er van, en waren meer ruw onder elkander dan jegens anderen. Doch in de herberg, waar zij, die veelal geen vast tehuis hadden, zich als 't ware thuis voelden, spraken en deden zij volkomen naar 't hun lustte, en Walter kon zijn eerste leerschool al voor geen slechtere verruild hebben dan die in de herberg, waar dronkemanstaal en zedelooze, liederlijke praat telkens tot zijn oor, en ook verder doordrongen.

Daarbij echter kwam nog iets dat de ouders bezorgd maakte. Reeds meermalen had Smith meenen te bemerken, dat van zijn sterke dranken een weinig op onnaspeurlijke wijs was verdwenen. En daar nu niemand dan hij en zijn zoon bij den voorraad kwam, viel vanzelf de verdenking op Walter. 't Duurde dan ook niet lang of vader kwam tot een onaangename ontdekking. Onder 't bed van Walter vond hij een flesch met jenever, waaruit blijkbaar reeds vrij wat gebruikt was. Nu werd alles duidelijk, en Walter beliep een bestraffing, zoo gevoelig, dat het hem nog een week daarna heugde.

Toch was het — dat moesten vader en moeder zelf erkennen — niet onbegrijpelijk, dat Walter, die telkens anderen zag drinken, en ook wist dat vader graag zag dat er veel gedronken werd, zelf ook eens ging proeven — hoe streng hem dit ook was verboden. Want al leefde Smith van de goede winst, die het drinken hem opbracht, toch was hij te wijs om niet te zien hoe zijn klanten, en juist de beste, zich toch eigenlijk door hun dronkenschap gelijk maakten aan beesten, en het ook nooit in de wereld ver brachten. Daarom wilde hij dan ook tot geen prijs, dat zijn jongen een drinker zou worden. Trouwens, zelf gaf hij 't voorbeeld. Beschonken zag men hem nooit. Hij wist wel, dat zijn mooie winkel en al 't goede 't welk hij meer bezat, er niet gekomen of spoedig weer weg zouden zijn, als hij niet altijd in staat bleef een schelling van een stuiver te onderscheiden en brandewijn van port.

Toen nu een jaar verloopen was en het, ondanks alle vermaningen, met Walter van kwaad tot erger ging — want het slechte voorbeeld rondom hem was te sterk — besloot vader Smith er een eind aan te maken. Hoe hij dit deed zullen we straks zien.

AAN VRAGERS.

B. De kleinste staat in Europa is het vorstendom *Monaco*, in Zuid-Frankrijk, dat 1/9 vierk. geogr. mijl groot is en 13000 inwoners heeft. Het grootste rijk is *Rusland*, dat 98000 van de genoemde mijlen beslaat en daarop 88 mill. inwoners telt. (Het gebied in Azië is daar niet bij gerekend).

Met verdere vragen nog eenig geduld.

HOOGENBIRK.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken

BEROEPEN: Gouda, R. P. H. Rudolph, te Leiden. — Nes en Wieram en Hattum (Fr.), H. Thomas, cand. a/d V. U. te Hoogeveen. — Doesburg, C. A. Renier, te Amsterdam. — Enkhuizen, L. van der Valk, te Scheveningen A. — Biezelinge (cl. Goes), L. G. Goris, te Veenwoudsterwal, (cl. Kollum).

BEDANKT: Tiel, E. C. B. van Herwerden, te Brielle. — Kamerik, Joh. S. Langen, te Oldebroek. — Ganstmeer c.a., R. H. Pel, te Schraard. — Rinsumageest c. a., C. W. E. Ploos van Amstel te Zwolle B.

Nederlandsche Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Vrouwenclorp (cl. Middelburg), H. G. Rozenboom, te Elkerzee (cl. Zierikzee). — Overschie, W. van Slooten, te Rouveen c. a. Colijnsplaat, J. de Visser Nz. te Brakel. — Rozenburg, M. A. van Rhijn, te Wageningen. — Doeveren en Genderen, Th. Ch. Frederiks, te Lathem. — Rotterdam (vac. v. Veen) C. B. Oorthuys, te Katwijk aan Zee, vacature Laan) L. J. van Apeldoorn, te Jutrijp en Hommerts. — Geertruidenberg (toez.) G. A. Lolcama te Boskoop c. a. — Hautum W. van der Bijtel, Te Makkum. — Enter, G. Bruna H.Mz., te Buurse. — Fijnaart en Heiningen, J. Zweedijk, te Noordeloos.

AANGENOMEN: Denekamp, W. T. J. Brouwer Hz., te Westernieland. — Needs, L. M. de Boer M.Lz., te Britswerd c. a. — Beilen, J. R. Slotemaker de Bruine, te Haulerwijk.

BEDANKT: Numansdorp, L. Balk, te Rumpt (gem. Deil). — Zevenhuizen, J. Wartena, te Vleuten en de Haar.

Advertentiën.

Voor de vele bewijzen van deelneming in ons zoo smartelijk verlies, betuig ik, mede namens mijne kinderen, hartelijken dank.

Mevr. de We L. A. O. SCHAAFSMA—BAUD.

Amsterdam, 5 F. br. 1897.

L. G. WEISZ & Co.,
Commissionairs in Effecten,
Prinsengracht bij de Prinsenstraat,
No. 157,
AMSTERDAM.

Bij GEBRS. HUGE, te *Rotterdam*, zal, bij genoegzame deelneming, verschijnen:

DE BRIEF
van den H. Apostel Paulus aan die van Ephese verklaard en toegepast,
DOOR
PETRUS DINANT,
in zijn verw. leven gstr. Bed. des Geddel. Woords te Rotterdam.
Compleet in 3 deelen *f* **12.50.**
Prospectus en proefblad op aanvrage te bekomen.
De uitgevers garandeeren de inteekenaars, dat dit werk door hen binnen de eerstvolgende 10 jaren niet in prijs zal verminderd worden.

Verschenen bij den **Boekhandel,** voorheen HÖVEKER & WORMSER, Amsterdam:
F. LION CACHET,
Een jaar op reis in dienst der Zending.
Met 90 ILLUSTRATIËN en KAARTEN.
Prijs f 5.25.
In franken stempelband f 6.75.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:
Voor de Vereeniging:
Aan Contributiën:
Door den heer L. C. Cnopius te Ittersum *f* 160; van de dames M. N. en W. IJ. te B. *f* 3; door den heer P. Vermeer te Baambrugge *f* 37.50; door Ds. J. Hartwigsen, uit Harmelen *f* 18, uit Zegveld *f* 16.50, uit Vleuten *f* 7.50, uit Kamerik *f* 1, samen *f* 43; door Ds. A. L. Ruijs te Serooskerke *f* 52.50; door den heer G. Schimmel te Amersfoort *f* 1; door den heer A. S. J. Dekker te Goes *f* 2.50; door den heer F. Kuiper te Hilversum *f* 1; door den heer G. J. Knottenbelt te Voorthuizen *f* 80.50; door den heer J. H. Ubbink te Doesburg *f* 22; door den heer H. T. Lyberse te Arnhem afrekening *f* 12; door den heer B. de Die Jr. te Oostburg *f* 20, 1895/1896; door den heer J. Hartkamp te Maassluis uit Maasland *f* 115; uit Rozenburg *f* 12; door den heer Ph. de Wolff te Sneek *f* 155-37½.
Aan Collecten: (voor de Theologische faculteit). Van de Geref. kerk te Tiel *f* 21,92½; van idem te Beverwijk *f* 6,86; van idem te Velsen *f* 10,18½; van idem te Almkerk *f* 17,82; van idem te Dussen *f* 4,05; van idem te Meeuwen *f* 1,70; van idem te Sleeuwijk *f* 2.40; van idem te Werkendam A *f* 8,90; van idem te Arnhem A *f* 14,15.
Aan Schenkingen:
Door Ds. J. H. Donner te Leiden, van N. N. te Pretoria (Zuid Afrika) *f* 60; door Prof. Dr. A. Kuyper voor de Theol. faculteit *f* 10.
Voor de Medische Faculteit:
Door Ds. J. H. M. G. Wolf, van de Meisjesvereeniging te Maasland *f* 2,25.
Voor het Studiefonds:
Door den heer Johs. de Jongh, van de 2½ Cts. Vereeniging te Haarlem *f* 7,88; van den heer A. Ph. R. C. Bn. v. B. v. W. halfjaarl. praebende *f* 39,20.

S. J. SEEFAT,
Hilversum. *Penningmeester.*

AANGEKOMEN
92
Story & Clark
ORGELS
waaronder de zoo enorm gevraagde stijlen 71, 91 en 101 van resp. *f* **175,** *f* **195** en *f* **210.** 2-spel, 2 koppel., *Vox Humana*, 2 kniezw. en 11 reg.
200 stuks doorloopend in voorraad.
BREEBAART's
ORGELHANDEL,
DAMRAK 22,
bij het Centraal-Station te Amsterdam.
Laagste doch vaste prijzen.
Vraag de nieuwe CATALOGUS.

Wegens vertrek voor den meestb. te koop:
DE HERAUT,
van nº. 457, 26 Sept. '86, tot nº. 857, 27 Mei '94, bev. de heele cat., art. over het st. van '69, het coll. stelsel enz., geb. in 3 bdn, met leêren ruggen. Br. fr. aan het postk. te *Oud-Alblas*, onder lett. W.

Bij **W. VAN OOSTEN,** te **Maasland,** verscheen de **4de druk:**
HANDLEIDING
bij het onderzoek der Bijbelsche Geschiedenis,
DOOR
J. LOCK.
Prijs. . . . . 25 Cent.
Na ontvangst van het bedrag wordt 1 Ex. **franco** toegezonden.

Heden verscheen:
ACTA
DER
GENERALE SYNODE van de GEREFORMEERDE KERKEN in NEDERLAND,
gehouden te Middelburg, van 11 Aug. tot 4 Sept. 1896.
Prijs f 2.25.
Leiden. D. DONNER.

IS VERSCHENEN:
OOSTERSCHE LICHTSTRALEN
OVER
Westersche Schriftbeschouwingen.
REDE,
bij het overdragen van het Rectoraat, den 7den December 1896.
door M. NOORDTZIJ,
Hoogleeraar aan de Theol. School te Kampen.
Prijs 70 Cent.
KAMPEN. J. H. BOS.

Verschenen bij den **Boekhandel,** voorheen HÖVEKER & WORMSER, Amsterdam:
Dr. A. SCHREIBER,
HET WERK DER RIJNSCHE ZENDING
IN NEDERLANDSCH OOST-INDIË.
Met een woord vooraf van
J. P. G. WESTHOFF.
Met 29 Illustratiën.
Prijs f 0.30; per 100 exemplaren f 25.—.

P. VAN EIJK.

Firma JOHANNES KRAMER & Co.,
DAM 15—17, AMSTERDAM.

Koopen en verkoopen **EFFECTEN, diverse LOTEN** en vreemde **COUPONS.** Wisselen Gouden, Zilveren **MUNTEN** en vreemde Banknoten. Sluiten **PROLONGATIËN** en **BELEENINGEN.** Nemen gelden à **DEPOSITO** ½ pCt. onder de prolongatiekoers. Bedragen tot en met Duizend Gulden worden op vertoon terugbetaald.

ENCYCLOPÆDIE
DER
Heilige Godgeleerdheid,
DOOR
Dr. A. KUYPER.
Drie Deelen, ingenaaid f 16.75; in drie halffiederen banden f 21.25. (Losse banden per stuk f 1.—).
DE UITGEVER,
Amsterdam. BOEKHANDEL, voorheen Höveker & Wormser.

De *Eerste Serie* van de Goedkoope Uitgave van
Dr. A. KUYPER's Werken
BEVAT DE VOLGENDE DEELEN:

VOOR EEN DISTEL EEN MIRTE.	à f 0.60,	gebonden	f 0.90
HONIG UIT DEN ROTSSTEEN, Deel I.	» » 1.50,	»	» 1.90
UIT HET WOORD, Deel I.	» » 1.75,	»	» 2.25
Idem, » II.	» » 1.75,	»	» 2.25

Al deze deelen zijn gebonden in nette uniformbanden.
DE UITGEVER
Amsterdam. BOEKHANDEL, voorheen Höveker & Wormser.

ELECTRISCHE DRUKKERIJ, voorheen J. J. ARNO & ZONEN.